30. DERS

SIFAT ÇEŞİTLERİ

SIFAT ÇEŞİTLERİ

Onuncu dersimizde Sıfat konusuna giriş yapılmış ve orada sıfat olan kelimenin, nitelediği isme her bakımdan (Marifelik-Nekrelik, Tekillik-İkillik-Çoğulluk, Erillik-Dişillik ve İrap yönlerinden) uymak zorunda olduğu ifade edilmişti. Sözkonusu sıfatlar cümle halinde bulunmamaları sebebiyle '***Müfret Sıfat***' adını almaktadırlar. Bu dersimizde ise, '***Müfred Sıfat***'tan farklı olarak '***Cümle Halinde Bulunan Sıfatlar***' konusu ele alınacaktır.

Tanım: Nekre bir isimden sonra gelen ve bu nekre ismi niteleme durumunda olan; gerek isim cümleleri, gerek fiil cümleleri ve gerekse şibih cümleler, bir bütün halinde nekre kelimenin sıfatı durumundadır.

ÖNEMLİ NOT

Sıfat durumundaki isim ve fiil cümleleri ile, bu sıfatın nitelediği nekre kelime arasında bağlantı kuran bir '**zamir**' söz konusudur. Sıfat durumunda bulunan fiil cümlesinden, bu nekre kelimeye dönen zamir, -*duruma göre*- açık veya gizli olabilirken, isim cümlesinden bu nekre kelimeye dönen zamir mutlak surette açık bir zamir olmalıdır. Nekre kelimeye (mevsufa) dönen bu zamir, söz konusu nekre kelimeyle nicelik ve nitelik yönlerinden uyum halindedir. Sıfat durumundaki şibih cümlelerde ise, bu cümlenin nitelediği kelimeye dönen herhangi bir zamir bulunmaz

HATIRLATMA

Daha önce de açıkladığımız gibi bir sıfat; mübteda, haber, fâil, mefûlün bih, muzâf, muzâfun ileyh, mecrur bir isim ve benzeri konumundaki herhangi bir öğeyi niteleyebilir.

Sıfatın Müfred Olarak Geldiği Cümle Örneği		
Sıfat (Müfred)	Haber	Mübteda
دِيمُقْرَاطِيَّةٌ	دَوْلَةٌ	تُرْكِيَا
Türkiye demokratik bir ülkedir.		

SIFATIN MÜFRED OLUŞUYLA İLGİLİ ÖRNEK CÜMLELER

(1) قَرَأْتُ رِوَايَةً طَوِيلَةً فِي الْأُسْبُوعِ الْمَاضِي.
Geçen hafta uzun bir roman okudum.

(2) سِرْتُ فِي الشَّارِعِ الْمُظْلِمِ لَيْلاً.
Gece, karanlık yolda yürüdüm.

(3) وَصَلَتْ إِلَى الثَّانَوِيَّةِ مُعَلِّمَةٌ مُمْتَازَةٌ.
Liseye, mükemmel bir bayan öğretmen geldi.

(4) تَعَرَّفْتُ عَلَى مُمَثِّلٍ مَشْهُورٍ.
Ünlü bir aktörle tanıştım.

(5) جَامِعَةُ أُلُودَاغ جَامِعَةٌ حَدِيثَةٌ.
Uludağ Üniversitesi, modern bir üniversitedir.

(6) فَرَنْسَا دَوْلَةٌ عِلْمَانِيَّةٌ دِيمُقْرَاطِيَّةٌ.
Fransa laik, demokratik bir devlettir.

(7) اِشْتَرَيْتُ سَيَّارَةً فَاخِرَةً قَبْلَ شَهْرٍ.
Bir ay önce lüks bir araba satın aldım.

(8) يَلْعَبُ الطِّفْلُ الصَّغِيرُ فِي الْحَدِيقَةِ.
Küçük çocuk bahçede oynuyor.

(9) لاَ دَاعِيَ لِلْقَلَقِ الشَّدِيدِ.
Fazla endişeye gerek yok.

(10) لاَ بُدَّ مِنْ تَفْكِيرٍ عَمِيقٍ فِي الزَّوَاجِ.
Evlilik konusunu enine boyuna düşünmek gerekir.

(11) هُنَاكَ مَسَافَةٌ طَوِيلَةٌ بَيْنَ الضَّاحِيَتَيْنِ.
İki banliyo arasında uzun bir mesafe var.

(12) عَرَضَ الْمُؤَرِّخُ الْأَحْدَاثَ حَسَبَ تَسَلْسُلِهَا التَّارِيخِيِّ.
Tarihçi, hadiseleri kronolojik sıraya göre takdim etti.

(13) اَلتَّطَوُّرُ التِّقْنِيُّ يَزْدَادُ أَكْثَرَ فَأَكْثَرَ كُلَّ يَوْمٍ.

Teknolojik gelişme gitgide artıyor.

(14) وَجَّهَتْ جَمْعِيَّةُ الْهِلَالِ الْأَحْمَرِ نِدَاءً إِلَى الْعَالَمِ بِالْعَوْنِ لِلاَّجِئِينَ.

Kızılay, dünyaya, mültecilere yardım çağrısında bulundu.

(15) اِزْدَادَ عَدَدُ الْعُمَّالِ الْعَاطِلِينَ عَنِ الْعَمَلِ بِسَبَبِ الْبِطَالَةِ الَّتِي عَمَّتِ الْبِلاَدَ.

Ülkeye hakim olan istihdam yetersizliği nedeniyle işsizlerin sayısı arttı.

(16) فُرِضَتْ ضَرَائِبُ بَاهِظَةٌ عَلَى الْمُوَاطِنِينَ.

Vatandaşlara ağır vergiler yüklendi.

(17) عُنِيَ الرَّئِيسُ الْجَدِيدُ بِالْإِصْلاَحِ الدِّينِيِّ وَ ذَمِّ الْبِدَعِ وَ مُهَاجَمَةِ الْخُرَافَاتِ.

Yeni başkan, dini reforma, bidatleri yermeye ve hurafelerle mücadeleye önem verdi.

UYARI!

Onuncu dersimizde ***sıfat*** ile sıfatın nitelediği kelime olan '***mevsuf***'un; '***marifelik-nekrelik***', '***tekillik-ikillik-çoğulluk***', '***erillik-dişillik***' ve '***irap***' yönünden birbirine uymak zorunda olduğu ifade edilmişti. Sıfatın bir isim cümlesi veya fiil cümlesi olması durumunda ise, sıfat ile mevsufu arasındaki uyum, irapta değil, sadece **Önemli Not**'da sözünü ettiğimiz zamirde aranır. Ancak sıfat konumundaki isim ve fiil cümlelerinin öğeleri, kendi aralarında bulunması gereken uyumu sürdürürler.

Sıfatın İsim Cümlesi Olarak Geldiği Cümle Örneği		
Mefûlün Sıfatı (isim cümlesi halinde; mahallen mansup)	Mefûlün Bih	Fiil + Fâil
أَبُوهُ مُحَافِظٌ	شَابًّا	صَادَفْتُ
Babası vali olan bir gençle karşılaştım.		

SIFATIN, İSİM CÜMLESİ OLUŞUYLA İLGİLİ ÖRNEK CÜMLELER

(1) وَاجَهْنَا مُشْكِلاَتٍ حَلُّهَا مُسْتَحِيلٌ.

Çözümü imkansız sorunlarla karşılaştık.

(2) فِي الْيَابَانِ رَكِبْنَا قِطَارًا سُرْعَتُهُ عَظِيمَةٌ.

Japonya'da, sürati fazla olan bir trene bindik.

(3) شَاهَدْتُ حَدِيقَةً أَشْجَارُهَا عَالِيَةٌ.

Ağaçları yüksek bir park gördüm.

(4) فَحَصَتِ الطَّبِيبَةُ طِفْلَةً لَوْزَتَاهَا مُلْتَهِبَتَانِ.

Doktor, bademcikleri iltihaplanmış olan bir kız çocuğunu muayene etti.

(5) لِتَعَالِيمِ الْإِسْلَامِ دَوْرٌ شَأْنُهُ عَظِيمٌ فِي جَمْعِ كَلِمَةِ الْمُسْلِمِينَ.

Müslümanların yek vücut olmasında İslami öğretilerin büyük bir rolü vardır.

(6) هٰذِهِ شَجَرَةٌ ثِمَارُهَا كَثِيرَةٌ.

Bu, meyvesi bol bir ağaçtır.

(7) فِي الْجَامِعَةِ كُلِّيَّاتٌ تَخَصُّصَاتُهَا مُخْتَلِفَةٌ.

Üniversitede, uzmanlık alanları farklı olan fakülteler vardır.

(8) هٰذَا رَجُلٌ حَاجِبَاهُ وَ شَارِبَاهُ أَسْوَدَانِ.

Bu, kaşları ve bıyıkları siyah olan bir adamdır.

(9) لَفَتَ نَظَرِي مَنْزِلٌ سُورُهُ مُرْتَفِعٌ.

Bahçe çiti yüksek olan bir ev dikkatimi çekti.

(10) تَحَدَّثْتُ مَعَ فَتَاةٍ عَيْنَاهَا خَضْرَاوَانِ.

Gözleri yeşil olan bir kızla konuştum.

(11) أَوْقَفَ الشُّرْطِيُّ سَيَّارَةً أَنْوَارُهَا لَا تُضِيءُ.

Polis, farları yanmayan bir aracı durdurdu.

(12) جَلَسْنَا فِي مَطْعَمٍ أَكَلَاتُهُ لَذِيذَةٌ.

Yemekleri lezzetli olan bir lokantada oturduk.

(13) رُزِقَ أَخِي بِطِفْلٍ عَيْنَاهُ زَرْقَاوَانِ.

Kardeşimin, gözleri mavi renk olan bir çocuğu dünyaya geldi.

(14) هٰذِهِ عِمَارَةٌ شُقَقُهَا خَالِيَةٌ مِنَ الضَّوْضَاءِ وَ الْغُبَارِ.

Bu, daireleri gürültüden ve tozdan uzak bir apartmandır.

(15) اِسْتَأْجَرْتُ شَقَّةً غُرَفُهَا مَفْرُوشَةٌ بِالسَّجَّادِ الصِّنَاعِيِّ.

Odaları, fabrika halısı ile döşenmiş bir daire kiraladım.

(16) هَؤُلَاءِ سُيَّاحٌ حَقَائِبُهُمْ مَلِيئَةٌ بِالْكُتُبِ.

Bunlar, çantaları kitaplarla dolu olan turistlerdir.

(17) أُولَئِكَ نُوَّابٌ مَسْؤُولِيَّاتُهُمْ كَبِيرَةٌ.

Onlar, sorumlulukları büyük olan milletvekilleridir.

(18) تَسَلَّمْتُ رِسَالَةً ظَرْفُهَا مُذَهَّبٌ.

Zarfı yaldızlı bir mektup aldım.

(19) هٰذِهِ مَجَلَّةٌ مَوْضُوعَاتُهَا عِلْمِيَّةٌ.

Bu, konuları bilimsel olan bir dergidir.

(20) هٰذَا فِهْرِسٌ نَفْعُهُ كَثِيرٌ لِلْبَاحِثِينَ.

Bu, araştırmacılar için yararı çok olan bir indekstir.

(21) لِي صَدِيقٌ وَالِدُهُ مُلْحَقٌ فِي وِزَارَةِ الْخَارِجِيَّةِ.

Babası dışişlerinde ateşe olan bir dostum var.

(22) اِسْتَوْرَدَتْ تُرْكِيَا طَائِرَاتٍ تَصْمِيمُهَا حَدِيثٌ.

Türkiye, tasarımı modern olan (modern tasarımlı) uçaklar ithal etti.

(23) زَارَنَا صَدِيقٌ أَخْلَاقُهُ كَرِيمَةٌ.

Bizi güzel ahlaklı bir dost ziyaret etti.

Sıfatın Fiil Cümlesi Olarak Geldiği Cümle Örneği		
Mefûlün Sıfatı (fiil cümlesi halinde; mahallen mansup)	Mefûlün Bih	Fiil + Fâil
يُعَانِي مِنَ الصُّدَاعِ	مَرِيضًا	عَالَجْتُ
Başağrısı çeken hastayı tedavi ettim.		

SIFATIN FİİL CÜMLESİ OLUŞUYLA İLGİLİ ÖRNEK CÜMLELER

(1) سَقَيْتُ ظَامِئًا كَانَ يَطْلُبُ مِنِّي مَاءً بِإِلْحَاحٍ.

Benden ısrarla su istemekte olan susamış bir kimseye su verdim.

(2) اِسْتَمَعْتُ إِلَى وَاعِظٍ يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ.

İyiliği emreden bir vaizi dinledim.

(3) سَاوَمْتُ زَبُونًا يَمْتَنِعُ عَنْ دَفْعِ الْعُرْبُونِ.

Kaporayı vermek istemeyen bir müşteri ile pazarlık yaptım.

(4) هُنَاكَ أَشْخَاصٌ يُفَضِّلُونَ صُعُودَ الْأَدْرَاجِ عَلَى الْمِصْعَدِ.

Merdivenle çıkmayı, asansörle çıkmaya tercih eden insanlar var.

(5) فِي دَارِنَا شُرْفَةٌ يُمْكِنُ تَغْطِيَتُهَا بِالزُّجَاجِ شِتَاءً.
Evimizin, kışın cam ile kapatılabilen bir balkonu var.

(6) لِلْأَتْرَاكِ حَضَارَةٌ تَمْتَدُّ إِلَى مَا قَبْلَ أَلْفِ سَنَةٍ تَقْرِيبًا.
Türklerin, yaklaşık bin yıllık geçmişi olan bir medeniyeti var.

(7) تَرَكَ الْقُدَمَاءُ لَنَا آثَارًا تُضِيءُ طَرِيقَ الْحَضَارَةِ لِلْبَشَرِيَّةِ.
Eskiler bize, insanlığın medeniyet yolunu aydınlatacak olan eserler bıraktı.

(8) قَامَ الْوَزِيرُ الْأَسْبَقُ بِخِدَمَاتٍ يَعْتَرِفُ بِهَا كُلُّ مُوَاطِنٍ.
Sabık bakan, her vatandaşın itiraf ettiği hizmetler gerçekleştirdi.

(9) عَلَى قِمَّةِ الْجَبَلِ عُيُونٌ تَجْرِي دَائِمًا.
Dağın doruğunda, sürekli akmakta olan pınarlar var.

(10) اِشْتَرَكَ فِي نَادِينَا طُلَّابٌ تَخَرَّجُوا هٰذَا الْعَامَ.
Kulübümüze, bu sene mezun olan öğrenciler üye oldu.

(11) هُمْ جُنُودٌ يُقَاتِلُونَ مِنْ أَجْلِ مَصْلَحَةِ الشَّعْبِ.
Onlar, halkın yararı için çarpışan askerlerdir.

(12) أُحِسُّ بِصُدَاعٍ يُزْعِجُنِي كَثِيرًا.
Beni oldukça rahatsız eden bir başağrısı hissediyorum.

(13) أَحْسِنْ إِلَى فَقِيرَاتٍ يَحْتَجْنَ إِلَى مُسَاعَدَةٍ.
Yardıma ihtiyacı olan fakir bayanlara yardım et.

(14) أَصْغَيْتُ إِلَى مُحَاضَرَةٍ أَلْقَاهَا أُسْتَاذٌ أَمْرِيكِيٌّ.
Amerikalı profesörün verdiği bir konferansı dinledim.

(15) يَهْتَمُّ الطَّالِبُ بِمَوْضُوعٍ يُعْجِبُ الْآخَرِينَ.
Öğrenci, başkalarının ilgisini çeken bir konuya ilgi duyuyor.

(16) فِي تُرْكِيَا مَصَانِعُ يَتَنَوَّعُ إِنْتَاجُهَا.
Türkiye'de, üretimi farklı olan fabrikalar bulunmaktadır.

(17) شَاهَدْتُ طَائِرَاتٍ تُحَلِّقُ فِي السَّمَاءِ.
Gökyüzünde manevra yapan uçakları izledim.

(18) صَدَمَتْ جَدِّي سَيَّارَةٌ كَانَتْ تُسْرِعُ فِي سَيْرِهَا.
Süratle giden bir araç dedeme çarptı.

(19) هُمْ مُعَلِّمُونَ يُحِبُّونَ مِهْنَتَهُمْ.

Onlar, mesleklerini seven öğretmenlerdir.

(20) يُدَافِعُ عَنْ بَلَدِنَا جُنُودٌ يُؤْمِنُونَ بِقَدَاسَةِ الْوَطَنِ.

Ülkemizi, vatanın kutsallığına inanmış olan askerler savunuyor.

(21) كُلَّ لَيْلَةٍ أُشَاهِدُ نُجُومًا تَلْمَعُ فِي السَّمَاءِ.

Her gece, gökyüzünde parıldayan yıldızlar görüyorum.

(22) أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ.

O gemi var ya, işte o, denizde çalışan yoksul kimselere aitti (Kehf: 79).

(23) إِسْمَنْتٌ مُسَلَّحٌ هُوَ إِسْمَنْتٌ تَتَخَلَّلُهُ قُضْبَانٌ مِنَ الْحَدِيدِ.

Betonarme, içerisinde demirden çubukların bulunduğu bir beton türüdür.

CÜMLE HALİNDE GELEN SIFATLAR MAHALLEN İRAP ALIRLAR.

Sıfatın Şibih Cümle Olarak Geldiği Cümle Örneği		
Mecrurun Sıfatı (şibih cümle halinde; mahallen mecrur)	Câr-Mecrur	Fiil + Fâil
عَلَى النَّاصِيَةِ	بِصَيْدَلِيَّةٍ	مَرَرْتُ
Köşebaşındaki bir eczaneye uğradım.		

SIFATIN ŞİBİH CÜMLE OLUŞUYLA İLGİLİ ÖRNEK CÜMLELER

(1) اِسْتَعَرْتُ الْكِتَابَ مِنْ صَدِيقٍ فِي صَفِّنَا.

Kitabı, sınıfımızdaki bir arkadaştan ödünç aldım.

(2) جَرَّبْتُ بَدْلَةً فِي الْخِزَانَةِ.

Dolaptaki bir takım elbiseyi denedim.

(3) سَمِعْتُ حَوَادِثَ الْإِرْهَابِ مِنْ إِذَاعَةٍ فِي مِنْطَقَتِنَا.

Terör olaylarını, bölgemizdeki bir radyodan işittim.

(4) قَرَأْتُ الْخَبَرَ فِي صَحِيفَةٍ عَلَى الطَّاوِلَةِ.

Haberi, masa üzerindeki bir gazeteden okudum.

(5) شَاهَدْتُ فِيلْمًا عَلَى قَنَاةٍ مَحَلِّيَّةٍ.

Yerel bir kanaldaki bir filmi izledim.

(6) قَامَتْ حَضَارَتُنَا عَلَى أُسُسٍ مِنَ الدِّينِ الْإِسْلَامِيِّ.
Medeniyetimiz, İslam Dininin temelleri üzerine oturmaktadır.

(7) كَانَتْ لَنَا مَكَانَةٌ بَيْنَ الْأُمَمِ مِنْ قَبْلُ.
Eskiden, bizim, devletler arasında (saygın) bir yerimiz vardı.

(8) هٰذَا مَحْلُولٌ مِنْ تِلْكَ الْأَنَابِيبِ.
Bu, şu tüplerden (alınmış olan) bir eriyiktir.

(9) بَعْضُ أَفْكَارٍ فِي هٰذَا الْقِسْمِ مُضِرَّةٌ.
Bu bölümdeki bazı düşünceler zararlı.

(10) اَلدُّوَلُ الْمُتَخَلِّفَةُ دُوَلٌ تَحْتَ الضَّغْطِ السِّيَاسِيِّ.
Geri kalmış ülkeler, siyasi baskı altındaki ülkelerdir.

رَمَضَانُ

كَانَ الْابْنُ جَالِسًا أَمَامَ التِّلِيفِزْيُونِ، يُشَاهِدُ بَرَامِجَهُ الْمُخْتَلِفَةَ. تَوَقَّفَ الْبَرْنَامَجُ، وَ أَعْلَنَ الْمُذِيعُ هٰذَا الْخَبَرَ السَّارَّ: "غَدًا رَمَضَانُ بِإِذْنِ اللهِ، لَقَدْ ثَبَتَتْ رُؤْيَةُ الْهِلَالِ". فَرِحَ الْابْنُ بِهٰذَا الْخَبَرِ، وَ انْتَظَرَ عَوْدَةَ وَالِدِهِ مِنَ الْخَارِجِ. عِنْدَمَا عَادَ الْوَالِدُ، قَالَ لَهُ ابْنُهُ هٰذَا الْخَبَرَ السَّارَّ الَّذِي سَمِعَهُ. وَ كَانَ الْوَالِدُ رَاجِعًا مِنَ السُّوقِ، يَحْمِلُ مَعَهُ مَا اشْتَرَاهُ مِنْ طَلَبَاتِ رَمَضَانَ. وَ حَمِدَ الْوَالِدُ اللهَ أَنَّهُ أَحْضَرَ مَعَهُ كُلَّ مَا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ فِي السَّحُورِ. طَلَبَ الْابْنُ مِنْ وَالِدِهِ أَنْ يُوَافِقَ عَلَى صِيَامِهِ هٰذَا الْعَامَ، لِأَنَّهُ كَانَ قَدْ مَنَعَهُ الْعَامَ الْمَاضِيَ مِنَ الصِّيَامِ. وَافَقَ الْأَبُ عَلَى ذٰلِكَ لِأَنَّ ابْنَهُ قَدْ صَارَ كَبِيرًا، وَ أَصْبَحَ الصِّيَامُ وَاجِبًا عَلَيْهِ. فَرِحَ الْابْنُ فَرَحًا شَدِيدًا، لِأَنَّهُ سَيُصْبِحُ مِنَ الصَّائِمِينَ، وَ لٰكِنَّهُ طَلَبَ مِنْ وَالِدِهِ أَيْضًا أَنْ يَأْخُذَهُ مَعَهُ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى الْمَسْجِدِ لِصَلَاةِ التَّرَاوِيحِ.

ÖNEMLİ KURAL!

Daha önce, 20. dersimizde,

> **'Mevsufun akılsızlara delâlet eden çoğul bir isim olması durumunda, bunun sıfatı durumundaki sözcüğün müfred-müennes gelmesi gerektiği'**

kuralından söz edilmişti. Ancak özellikle klasik Arapça metinlerde, bu durumdaki mevsufun sıfatı olan sözcüğün, **cemi müennes** veya **cemi mükesser** biçimindeki kullanımının da yaygın olduğunu belirtmek gerekir. Aşağıdaki örnekleri bu açıdan inceleyiniz:

مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ (مُحْكَمَةٌ).

أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ (سَمِينَةٍ) يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ (عَجْفَاءُ)

وَسَبْعِ سُنْبُلاَتٍ خُضْرٍ(خَضْرَاءَ) وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ (يَابِسَةٍ).

خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَى (الْعُلْيَا)

قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلاَّ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ (مَعْدُودَةً).

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ (مَعْلُومَةٌ).

هٰذِهِ نَصَائِحُ مِنْ ذَهَبٍ فِي كَلِمَاتٍ قَلَائِلَ (قَلِيلَةٍ).

نَحْنُ بَنُوهُ كَالنُّجُومِ الطَّوَالِعِ (الطَّالِعَةِ).

سَنَوَاتٍ طِوَالٍ (طَوِيلَةٍ) / أَشْعَارٌ طِوَالٌ (طَوِيلَةٍ) / سُوَرٌ قِصَارٌ (قَصِيرَةٌ) / خُطُوطٌ حُمْرٌ (حَمْرَاءُ) / بَعْدَ أَيَّامٍ قَلَائِلَ (قَلِيلَةٍ) / مُنْذُ سَاعَاتٍ قَلَائِلَ (قَلِيلَةٍ) / صُوَرٌ جِيَادٌ (جَيِّدَةٌ).

كلمة اليوم

إِنَّ الْقُلُوبَ أَوْعِيَةٌ وَ خَيْرُهَا أَوْعَاهَا